

تولید و مصرف سیگار و تنباکو در جهان

(سرمایه، داد و ستد مرگ)

معاون بهداشت وزیر بهداشت، از گردش مالی 25 هزار میلیارد تومانی صنعت دخانیات در کشور خبر داد. تنباکوهای معسل و معطر 7 هزار ماده شیمیایی، 70 ماده سرطان زا و 400 ماده سمی در خود دارند و تجارت این نوع مواد تجارت مرگ است، درست بهمانگونه که تولید، فروش و مبادله کالاهای کشاورزی صنعتی مملو از مواد ضد آفت و همه اضافات جهت حفظ طول عمر کالا بازی با زندگی توده های کارگر است. در ایران حدود 8 میلیون نفر مواد دخانی مصرف می کنند و سالیانه حدود 65 میلیارد نخ سیگار مصرف می شود (آمار سال 1399). متأسفانه هم سن مصرف مواد دخانی از جمله قلیان کاهش یافته و هم شاهد استقبال روزافزون بانوان از این مواد هستیم. معاون بهداشت وزیر بهداشت دولت سرمایه در خصوص فعالیت شرکت های خارجی تولیدی مواد دخانی در ایران، گفت: «شرکت های کره ای، ژاپنی و انگلیسی و آمریکایی در ایران مشغول تولید مواد دخانی هستند. شرکت های کره ای با تحریم از ایران خارج شدند ولی شرکت تولید کننده مواد دخانی آنها در کشور فعال است. شرکت های آمریکایی در ایران اجازه فعالیت ندارند، ولی شرکت B.A.T با همکاری بنگاه های انگلیسی به صورت مشترک در ایران مواد دخانی تولید می کنند. شرکت ژاپنی G.P.I در ایران وینستون تولید می کند. وی آمار توسعه صنعت دخانیات را چنین اعلام کرد: در سال 94 واحدهای تولیدکننده دخانیات در کشور 7 واحد بود که در سال 99 به 23 واحد یعنی رشد 4 برابری رسیده است. در هیچ صنعتی شاهد رشد 4 برابری در این بازه زمانی نبوده ایم. همچنین تعداد واحدهای تولیدی تنباکو و قلیان در سال 94 بالغ بر 15 واحد بود که اکنون به 39 واحد افزایش یافته است». حال به ارقامی در این زمینه رجوع کنیم. هشت شرکت بین المللی در سال گذشته 140 میلیارد دلار سیگار فروخته اند؛ سالانه 8 میلیون نفر در سراسر جهان بر اثر پیامدهای مصرف محصولات دخانی می میرند، در ایران سالانه 60 هزار نفر بر اثر مصرف دخانیات جان خود را از دست می دهند؛ سال گذشته ایرانی ها 65 میلیارد نخ سیگار مصرف کرده اند؛ یعنی به ازای هر ایرانی 783 نخ سیگار دود شده است. البته بازار دخانیات تنها در سیگار خلاصه نمی شود و طبق آمارها، ایرانی ها طی سال گذشته بیش از 10 هزار تن تنباکوی قلیان مصرف کرده اند. بر اساس آمارهای ارائه شده از سوی وزارت صمت، طی سال 1398 ایرانی ها در مجموع 65 میلیارد و 110 میلیون نخ سیگار مصرف کرده اند که به طور میانگین با لحاظ 83 میلیون نفر جمعیت، به ازای هر ایرانی سرانه 783 نخ سیگار را نشان می دهد. البته این عدد فقط برای مصرف سیگار بوده و کل محصولات دخانی را شامل نمی شود؛ چراکه مطابق آمارها، سالانه ایرانی ها 10 هزار تن نیز تنباکوی قلیان در کشور مصرف می کنند که در نوع خود رقم قابل توجهی است. آمارهای وزارت صمت همچنین نشان می دهد در سال گذشته از حدود 65 میلیارد نخ سیگار مصرف شده در کشور، حدود 55 میلیارد نخ آن در کشور تولید شده و 10 میلیارد نخ آن نیز از طریق قاچاق وارد شده است. حضور شرکت های خارجی در ایران از این منظر قابل توجه است که تعداد شرکت های تولیدی سیگار در ایران در سال 1393 فقط هفت شرکت با تولید سالانه 29 میلیارد نخ بوده که این میزان در سال 95 به 12 شرکت با 45 میلیارد نخ سیگار و به 23 شرکت با تولید 55 میلیارد نخ سیگار در سال 1398 رسیده است. همچنین بررسی ها نشان می دهد طی سال گذشته 855 میلیون دلار سرمایه گذاری خارجی در ایران جذب شده که گفته می شود حدود بیش از نیمی از آن در حوزه تولید دخانیات بوده است.

تولید سرمایه داری تولید کالا است و گفته می شود کالا در وهله اول یک شیئی است که نوعی نیاز انسان را تأمین می کند. این نیاز می تواند فیزیکی یا فکری و روانی باشد. این کالا وارد پروسه مبادله می شود و به شخص دیگری انتقال می یابد که او آن را مورد استفاده قرار می دهد. سرمایه داری با استثمار نیروی کار کارگر نه تنها کالا تولید می نماید بلکه نیاز مصرف آن را نیز می آفریند و این نیاز هم فیزیکی است و هم فکری و روانی است. بسیاری کالاها در صورت بندی های اقتصادی پیشا سرمایه داری نیز تولید می شده اند. سیگار و تنباکو از جمله کالاهایی هستند که در ارتباطی تنگاتنگ با ظهور و گسترش سرمایه داری صنعتی برای مصرف شخصی و جمعی کشت، برداشت و در انواع فرم ها بسته بندی و ارائه گردیدند. اگر پیش تر انسان ها محصول کار خود را بر اساس کار انسانی لازم در آن با هم مبادله می کردند اکنون کل این مبادله میان کار زنده و مرده کارگر، میان کالائی که کار زنده اوست و سرمایه ای که کار مرده او اما در مالکیت غیر، در مالکیت سرمایه دار است انجام می گیرد، سرمایه است که نوع کالا، مقدار آن و وسیله تولید آن، این که کالا نوشابه ای نشاط انگیز باشد، یا بمب و خمپاره ای، مواد مخدر و تنباکو جانگیر و کشنده باشد برای سرمایه تفاوتی ندارد، فقط محصول کار انسان کارگر، کار مترکم شده انسانی، محتوی زمان کار اجتماعاً لازمی باشد که از فروش آن کسب سود نماید. در روند تولید سرمایه دارانه کالا رابطه کارگر با کارش، با خودش، با همزنجیرش، با زندگی و همه چیزش رابطه ای بیرون از هستی او و میان اشیاء است. کار خود اوست که در خارج از وجود او، بیگانه با او، ضد او، خدای او، دشمن تا بن دندان او، نیروی قاهر مسلط بر همه چیز وی شده است، کار مرده وی است که بر کل هستی او حکم می راند، در اقتصاد،

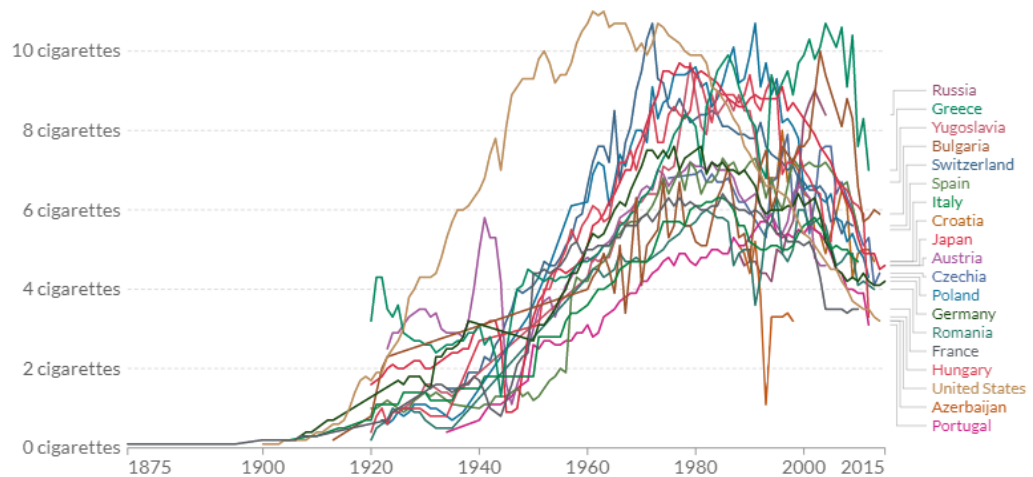
سیاست، حقوق، مدنیت، اندیشه، فرهنگ، اخلاق، عادت، مرام، آیین، سلیقه، بر او حکومت می کند و اعمال قدرت می نماید. در روند تولید فعالیت های اجتماعی انسان را بیگانه با وی و ضد خودش می کند، نیاز سرمایه را به خودگستری نیاز بشریت می نماید و در واقع این نیاز را که آفریده سرمایه است علیه خود او و نیازها و مصالح واقعی زندگی انسانی وی به محسوب می کند. همانطور که فروش قهری، جبری و ناگزیر نیروی کارش را یک مبادله آزاد، اختیاری، شرافتمندانه می نماید مصرف کالا های کشنده را نیز یک انتخاب آزاد و اختیاری می نماید.

Sales of cigarettes per adult per day, 1875 to 2015

Figures include manufactured cigarettes, as well as estimated number of hand-rolled cigarettes, per adult (ages 15+) per day.

[+ Add country](#)

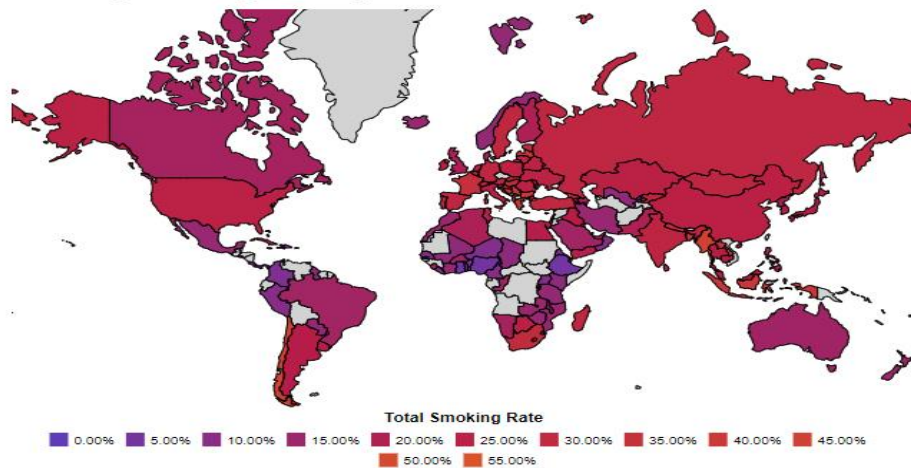

Source: International Smoking Statistics (2017)

OurWorldInData.org/smoking • CC BY

تولید و فروش سیگار برای اولین بار در کشورهای سرمایه داری غرب و روسیه در اوایل قرن بیستم و با آغاز سرمایه داری صنعتی شروع و افزایش می یابد. از آن زمان به بعد، روند تولید دخانیات یک چرخه یک قرن اوج و کاهش را پشت سر گذاشته است. در این روند سرمایه اجتماعی کشورهای جدیدی نظیر چین، بنگلادش، هند و میانمار با جمعیت چند میلیاردی در سال های اخیر میزان تولید و فروش انبوهی در این حوزه داشته اند. در نمودار فوق، میانگین تعداد سیگارهای فروخته شده برای هر فرد بالای 15 سال در روز را در بسیاری از کشورهای سرمایه داری غرب (از جمله ایالات متحده و اروپا)، ژاپن و روسیه را، مشاهده می کنیم.

Smoking Rates By Country 2021

نمودار فوق درصد جمعیت کشورها در مصرف سیگار را در سال 2021 نشان می دهد.

تنباکو نام رایج چندین گیاه زیر جنس *Nicotiana* است و همچنین اصطلاح کلی برای هر محصولی است که با استفاده از برگ های تنباکوی پخته شده مانند سیگار و سیگار برگ تهیه می شود. محصولات تنباکو اعتیاد آور هستند و به دلیل وجود نیکوتین محرک در برگ های تنباکو، ترک مصرف آن چالش برانگیز است. طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی، تنباکو سالانه بیش از 8 میلیون نفر را در جهان از بین می برد که هم سیگاری ها و هم غیرسیگاری هایی که در معرض دود دست دوم قرار می گیرند را، شامل می شوند. مرکز کنترل بیماری های امریکا می گوید که تنباکو عامل اصلی عده ای بیماری های غیر قابل پیشگیری، ناتوانی و مرگ در ایالات متحده است. مصرف تنباکو ابتدا به سرطان ریه، سرطان دهان، بیماری های قلبی نظی فشار خون بالا و لخته شدن خون را افزایش می دهد. مصرف دخانیات همچنین خطر حمله قلبی و سکته را افزایش می دهد و منجر به پوسیدگی دندان و لثه و چین و چروک پوست می شود. به طور کلی امروزه، بالاترین میزان مصرف سیگار در جنوب شرقی آسیا و منطقه بالکان اروپا مشاهده می شود. مردم کشورهای اروپای غربی و قاره آمریکا تمایل به کاهش نرخ سیگار کشیدن دارند، با این حال، این همیشه تضمین نمی شود و موج وار است بطوری که در برخی جوامع مدت کوتاهی و بطور موقت کاهش می یابد اما باز مصرف آن به حالت متعارف بازمی گردد، شیلی یکی از بالاترین نرخ های مصرف سیگار در جهان را داراست. از پنج کشور اول با بالاترین میزان مصرف سیگار در جهان در سال 2018، سه کشور در جزایر اقیانوس آرام، یک کشور در جنوب شرقی آسیا و یک کشور در آمریکای جنوبی قرار دارند. اما رتبه این کشورها تغییر می کند و برخی دیگر جای رتبه های اول را می گیرند. در بسیاری از کشورهای جنوب و جنوب شرقی آسیا، میزان سیگار کشیدن برای مردان بسیار بالا و برای زنان بسیار پایین است. به عنوان مثال، در اندونزی، میزان سیگار کشیدن مردان 76.20 درصد و نرخ سیگار کشیدن زنان 3.60 درصد است. اما این نیز متغیر است بطوری که در کشورهای اروپایی افزایش مصرف سیگار توسط زنان بیش از مردان است حال آن که طی دهه های گذشته افزایش مصرف سیگار متعلق به مردان بود. حداقل سن سیگار کشیدن در ایالات متحده 21 سال است. سن استعمال دخانیات از 18 به 21 در دسامبر 2019 افزایش یافت. نرخ سیگار کشیدن در ایالات امریکا متفاوت است، با بالاترین شیوع سیگاری در ویرجینیای غربی و کمترین آن در یوتا.

در اینجا 7 کشور با بالاترین میزان سیگار کشیدن در سال 2018 آورده شده است:

مردم کشورهای میانمار با 46 درصد، شیلی 45، لبنان 43، سرب 41، بنگلادش 39، یونان 39 و بلغار 39 درصد جمعیت سیگار می کشند. نرخ مصرف سیگار در ایران طبق گزارش به سازمان جهانی بهداشت 14 درصد جمعیت (24.6 درصد مردان و 3.5 درصد زنان در سال 2020) یعنی 12 میلیون نفر است و این با گزارش 8 میلیون نفر وزارت بهداشت ایران تناقض (به گزارش فوق مراجعه کنید) دارد.

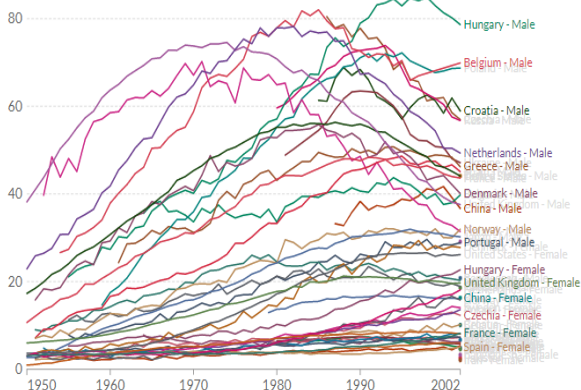
Lung cancer death rates, 1950 to 2002

Number of lung cancer deaths per 100,000 people.

Our World in Data

Our World in Data

+ Add country

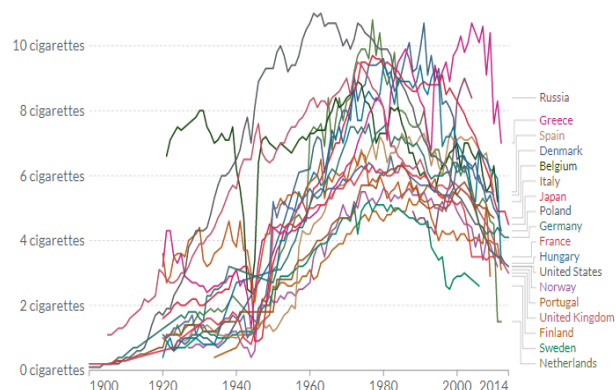
Source: WHO, International Agency for Research on Cancer (IARC)

OurWorldInData.org/smoking • CC BY

Sales of cigarettes per adult per day, 1900 to 2014

Figures include manufactured cigarettes, as well as estimated number of hand-rolled cigarettes, per adult (ages 15+) per day.

+ Add country

Source: International Smoking Statistics (2017)

OurWorldInData.org/smoking • CC BY

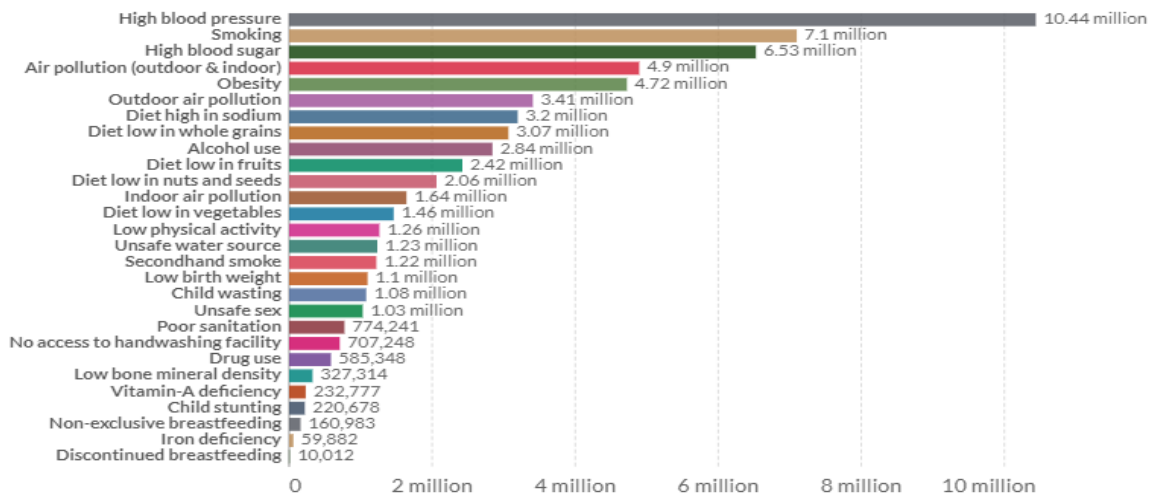
این نمودار میزان مرگ و میر ناشی از سرطان ریه را در ایالات متحده، بسیاری از کشورهای سرمایه داری غرب از سال 1950 نشان می دهد. در بسیاری از کشورها شاهد افزایش، اوج و سپس کاهش قابل توجه نرخ مرگ و میر ناشی از سرطان ریه در قرن بیستم هستیم. این روند های اوج ارتباط مستقیم با تولید و مصرف سیگار دارد. در ایالات متحده، میزان مرگ و میر در دهه 1980 به اوج خود رسید. در اسپانیا این اوج بعدها، فقط در دهه 1990 بود. در روسیه و بلغارستان این اوج در صده اخیر است. برای کل قرن بیستم تخمین زده می شود که حدود 100 میلیون نفر به دلیل استعمال دخانیات جان خود را از دست داده اند که بیشتر آنها در کشورهای اروپای غربی و امریکا و روسیه بوده اند. استعمال دخانیات یکی از خطرات اصلی برای مرگ زود هنگام در قرن اخیر بوده است. مطالعات جهانی توسط سازمان جهانی بهداشت تخمین می زند که سالانه حدود 8 میلیون نفر در اثر استعمال دخانیات جان خود را از دست می دهند و این نشان می دهد که در بر همان پاشنه قرن پیش می چرخد. این بدان معناست که حدود 15 درصد از مرگ و میر های جهانی به سیگار مربوط می شود. در برخی کشورها بیش از 1 در 5 مرگ و میر است. مرگ و میر ناشی از سیگار معمولاً بر جمعیت مسن تأثیر می گذارد: بیش از نیمی از مرگ و میرها در افراد بالای 70 سال رخ داده است. 93 درصد بالای 50 سال بودند. یکی از علل آن این است که بروز عوارض مصرف و حتی استنشام دود سیگار و تنباکو زمان نسبتاً طولانی لازم دارد تا به عوارض وخیم منجر شود. نمودار دیگر میزان فروش سیگار به ازای هر نفر را نشان می دهد. سیگار بزرگترین عامل خطر ابتلا به سرطان ریه است و می بینیم که روند سرطان ریه با تأخیری حدود 20 سال در مصرف سیگار دنبال می شود. در سال 2017، 7.1 میلیون نفر در سراسر جهان به دلیل مصرف سیگار جان خود را از دست دادند. می توان داده های مربوط به سرطان ریه در زنان در ایالات متحده را به این نمودار اضافه کرد. در ایالات متحده زمانی سیگار کشیدن برای مردان بسیار رایج بود، به طوری که اوج سرطان ریه برای مردان بسیار بیشتر بوده است. استعمال دخانیات بعدها برای زنان رایج تر شد به طوری که میزان مرگ و میر ناشی از سرطان ریه در زنان بعداً به اوج خود رسید.

Number of deaths by risk factor, World, 2017

Total annual number of deaths by risk factor, measured across all age groups and both sexes.

Our World
in Data

↔ Change country

Source: IHME, Global Burden of Disease (GBD)

OurWorldinData.org/causes-of-death • CC BY

▶ 1990

○ 2017

در مطالعه سالانه جهانی بیماری‌ها تخمین زده می‌شود که سالانه 8.5 میلیون نفر در اثر مصرف دخانیات جان خود را از دست می‌دهند. 7.1 میلیون نفر از این مرگ و میرها در نتیجه سیگار کشیدن است، 1.3 میلیون نفر غیر سیگاری هستند که به دلیل قرار گرفتن در معرض دود دست دوم جان خود را از دست می‌دهند. (سالانه 56000 نفر دیگر در اثر جویدن تنباکو جان خود را از دست می‌دهند.) اکثریت (71 درصد) کسانی که به دلیل استعمال دخانیات جان خود را از دست می‌دهند مرد هستند. باید توجه داشت که نقش سیگار و تنباکو در بروز و شدت گرفتن امراض قلبی و فشار خون بالا نیز بارز است.

The latest study can be found at the website of The Lancet: [TheLancet.com/GBD](https://www.thelancet.com/GBD)

حسن عباسی نوامبر 2021